

Кульбабська О. В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

**СПЕЦИФІКА БЕЗПРИЙМЕННОКОВОГО СУБСТАНТИВНОГО
КЕРУВАННЯ В ПРОЗОВІЙ МОВІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА**

Об'єктом дослідження в статті обрано словосполучення – номінативну синтаксичну одиницю-конструкцію, у якій компоненти поєднуються на основі підрядного синтаксичного зв'язку (традиційний погляд) або сурядного зв'язку (новітня теорія). Увагу сконцентровано на дво-членних конструкціях, у яких головним словом є іменник, здатний «відкривати місця» валентно зумовленим іменникам в непрямих відмінках. Такі словосполучення визначено як субстантивно-субстантивні, а синтаксичний зв'язок витлумачено як підрядний, прислівний, передбачуваний, обов'язковий, точніше – валентно зумовлене субстантивне керування. Здатність структурувати словосполучення спричинюють ономазіологічні параметри іменника – первинного зі значенням власне-предметності й вторинного, утвореного внаслідок транспозиції, коли категорійні значення прикметника, дієслова, прислівника набувають граматичної предметності, потрапляючи в характерні для іменника синтаксичні позиції. Доведено, що стрижневий іменник у субстантивному словосполученні має послаблену номінативність і недостатню інформативність, які компенсує залежний іменниковий компонент із прийменником або без нього. Зокрема, у безприймєнкових словосполученнях керований іменник функціює у формі родового, рідше – давального та орудного відмінків. На матеріалі прозових текстів О. Гончара проаналізовано специфіку синтаксично й семантичних нерозкладних словосполучень, що відповідають моделі – $N_1 N_2$. У синтаксично неподільних словосполученнях головний компонент-іменник означає чотири відтінки значень: 1) надмірно великої чи надзвичайно малої кількості предметів; 2) невизначеної кількості предметів; 3) конкретної міри речовин, рідини, продуктів харчування; 4) значення сукупності і цілісності істот/предметів (кількісного об'єму за формою предмета). Семантично неподільні словосполучення репрезентують метафоричне й партитивне значення. Зроблено висновок, що субстантивне керування залежить здебільшого від семантики й категорійних властивостей опорного імені, від характеру семантико-синтаксичних відношень, які встановлюються між поєднуваними компонентами словосполучення.

Ключові слова: прозовий текст, словосполучення, одиниця-конструкція, валентність, іменниковий компонент, підрядний зв'язок, субстантивне керування, іменниковий компонент, послаблена номінативність, родовий відмінок, функція.

Постановка проблеми. Упродовж тривалого часу у фокусі наукових зацікавлень вітчизняних і зарубіжних мовознавців перебуває словосполучення як номінативна синтаксична одиниця-конструкція, у якій компоненти поєднуються на основі синтаксичного зв'язку (М. Балко, І. Вихованець, П. Дудик, А. Загнітко, Г. Удовиченко та ін.). «Генетично словосполучення формується зі слів, коли постала потреба в повнішому осмисленню реалій життя і почала спонукати мислення найдавнішої людини до елементарно розчленованого сприймання того, що наявне в дійсності, коли з'явилося усвідомлення незалежних і залежних відношень між словами – як відображення і вияву таких самих відношень між об'єктами, явищами у всесвіті й у самій людині» [3, с. 20]. У цьому аспекті актуальності набуває проблема дефініції словосполучення, установа його межі й типів

зв'язку, виокремлення характерних ознак і визначення функцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У лінгвістичній теорії відбито різні підходи до витлумачення лінгвального статусу словосполучення, підвалини вивчення якого в україністиці закладено в роботах мовознавців XVII століття. У перших граматичних працях досить детально описано особливості словосполучень на основі підрядних зв'язків узгодження та керування (М. Смотрицький, І. Ужицький). У більшості граматичних концепцій XIX – початку XX ст. учення про словосполучення або взагалі було відсутнє, або концентрувалося навколо типів підрядного зв'язку (праці Я. Головацького, А. Кримського, В. Сімовича, С. Смалья-Стоцького, С. Смеречинського та ін.).

Уперше термінопоняття «словосполучення» з'являється наприкінці 20-х років XX ст., і вже

в 60-х роках завдяки дослідженням Л. Булаховського, О. Мельничука, Б. Кулика, Г. Удовиченка та ін. виформовується традиційна теорія словосполучення як учення про самостійну лексико-синтаксичну одиницю, побудовану за законами української мови для відображення реальних зв'язків між предметами та явищами дійсності (номінативна функція).

У сучасній лінгвістиці спостережено поглиблення теорії словосполучення, зокрема: 1) обґрунтовано належність словосполучення до одиниць «малого» синтаксису, що актуалізує необхідність аналізу непередикативних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень (І. Слинько, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська); 2) звернуто увагу на асиметрію форми та значення словосполучення (А. Загнітко); 3) кваліфіковано словосполучення як підпорядковану реченню синтаксичну одиницю серед інших взаємопов'язаних одиниць, специфічні риси якої полягають у її некомунікативності (М. Арібжанова); 4) констатовано наявність не лише підрядного, а й сурядного зв'язку між його компонентами (Л. Шевченко, К. Шульжук); 5) описано специфіку нерозкладних словосполучень (В. Горпинич, Н. Гуйванюк, Г. Козачук, О. Максим'юк); 6) кваліфіковано словосполучення як синтаксичну одиницю-конструкцію дериваційного типу, яка функціонує лише в простому ускладненому реченні внаслідок згортання інших передикативних одиниць (М. Балко, І. Вихованець, К. Городенська).

Постановка завдання. Оскільки мовистиль кожного письменника «має свій запах, колорит, і секрет того запаху й колориту полягає передовсім у синтаксисі, у своєрідному комбінуванні, розкладі, керуванні, погодженні слів» [6, с. 363], ставимо собі за мету виявити специфіку підрядних словосполучень, побудованих за моделлю «іменник + відмінкова форма іменника» на основі керування. Такі словосполучення за лексико-граматичної природою поєднаних слів/словоформ витлумачують як субстантивно-субстантивні. Відповідно до мети поставлено такі завдання: проаналізувати лексичні й ономазіологічні особливості іменників як стрижневих компонентів словосполучень, установити їхній валентний потенціал та репрезентувати творчість О. Гончара через систему словосполученнєвих номінативних знаків.

Виклад основного матеріалу. З погляду ономазіології, центральну позицію в системі частин мови посідають дієслово як носій динамічної ознаки та іменник, ономазіологічна природа якого – «бути мовним знаком предмета (у типових позиціях – суб'єкта предикації), що його відображає людська

свідомість» [5, с. 142–143]. З-поміж іменників варто виокремлювати два підкласи: *первинних іменників* із денотативною семантичною функцією, що репрезентують загальне категорійне значення реальної предметності, і *вторинних*, які «виражають діаметрально протилежну граматичну, «фіктивну», предметність утворюють синтаксичні деривати, якщо категорійні значення прикметника, дієслова, прислівника набувають граматичної предметності, потрапляючи в характерні для іменника синтаксичні позиції» [4, с. 60].

Іменник «сам по собі не в змозі виконувати жодної функції, покладеної на нього категорією синтаксису. Для цього він має супроводжуватися в реченні (експліцитними або імпліцитними) знаками актуалізації та відношення, які б поєднували його з іншими актуалізованими членами. /.../ Лише власні імена автономні, оскільки вони актуальні за своєю природою» [5, с. 143]. За нашими спостереженнями, іменник змінює свою категорію, якщо: а) функціонує як елемент словосполучення на основі узгодження (*рання осінь*); кореляції (*осінь-чарівниця*); субстантивного керування (*шматок хліба*); власне-прилягання (*ізда верхи*); прийменниково-відмінкового прилягання (*осінь у Карпатах*); б) як елемент передикативного сполучення слів, напр.: *Настала осінь. Осінь (є) рання*; 2) сполучається з прийменником, який перетворює його на прислівниковий вираз (*залишатися на самоті // самотньо*); 3) його актуалізують слова, які виконують інші додаткові функції [там само, с. 143–144].

Оскільки нас цікавить лексико-граматична специфіка іменника як ознакового слова, що здатне керувати другим – залежним – іменником у складі словосполучення, вважаємо за потрібне опертися на концепцію І. Вихованця щодо кореляції явищ керування та валентності: «Керування – це форма (спосіб) підрядного зв'язку, що стосується значеннєво передбачуваної опорним словом сполучуваності непрямих відмінків іменників без прийменників і з прийменниками» [1, с. 37]. Отже, ідеться передовсім про *валентно зумовлене керування*, таке, у якому «лексико-граматична природа опорного слова вимагає певного залежного компонента» [там само, с. 78]. Зауважимо, що в ракурсі валентно зумовленого керування ґрунтовно досліджено дієслівно-субстантивні словосполучення та укладено «Словник дієслівного керування» (В. Фурса, Л. Колібаба), а також прикметниково-субстантивні словосполучення (А. Габай), тоді як субстантивно-субстантивні словосполучення ще потребують комплексного аналізу.

Аналіз ілюстративного матеріалу засвідчив: у сучасній українській літературній мові імен-

ники мають властивість керувати формою залежного імені в родовому, давальному, знахідному, орудному й місцевому відмінках. До того ж у мові прозових текстів О. Гончара давальний відмінок керованого іменника трапляється рідко (*привіт мрійникам, танок дівчатам, ціна праці, гімн товариськості, хвала братерству, пам'ять нащадкам*). Орудний відмінок теж порівняно рідко вживається в субстантивному безприйменниковому керуванні (*насолода життям, кивок головою, командування ротою*). Щодо знахідного й місцевого відмінків, то вони зазвичай у безприйменникових конструкціях не функціують. Отож схарактеризуємо специфіку найуживанішого керування родовим безприйменниковим відмінком (далі – Р. в.).

За нашими спостереженнями, усі іменники, що посідають позицію головного компонента іменного словосполучення та вимагають Р. в., можна об'єднати в три підгрупи: 1) власне-іменники, не співвідносні з іншими частинами мови; 2) відприкметникові іменники; 3) віддієслівні іменники.

Перша підгрупа охоплює синсемантичні іменники зі значенням надмірно великої чи надзвичайно малої кількості на зразок: *море, злива, обвал, острівок, огризок* тощо. Для компенсації недостатньої інформативності вони потребують іншого іменника у формі Р. в., а також подеколи контекстуального метафоричного переосмислення. Наприклад, іменник *море* в переносному значенні набуває виразної квалітативної семантики – «велика кількість чогось» [7, IV, с. 802]: *Море людей перед нею, ніби всю Україну раптом побачила звідси* (III, с. 172); *злива* – «перен. про велику кількість чого-небудь такого, що падає, сиплеться і т. ін. безперервним потоком» [7, III, с. 589]: *Аж здригається землянка від його несамовитої грюкоту, від зливи проклять* (III, с. 23); *обвал* – «стрімке падіння великої частини ґрунту, гірської породи, снігу і т. ін. внаслідок зсуву, руйнування тощо» [7, V, с. 468]: *І знову злива слів. Обвал звинувачень* (III, с. 28); *хмара* – «перен. велика кількість, безліч, маса кого-, чого-небудь» [7, XI, с. 93]: *Тільки кінці щабель мигтять, вимигають із хмари куряви* (III, с. 112). Залежні компоненти в наведених синтаксично неподільних словосполученнях (N₁ N₂) належать до лексико-граматичних розрядів конкретних і абстрактних іменників.

Сема 'сукупність' притаманна також словосполученням, у яких головний компонент із послабленою номінативністю означає невизначену кількість предметів (*пригорща, в'язка, копиця, сніп, оберемок* тощо) і керує залежним іменником у Р. в. Наприклад: *купа* – «велика кількість чого-небудь складеного, зсипаного горою в одному місці» [7, IV, с. 400]:

Заболотний презирливо покривився, довбнув носком чобота купу почавленого мила (III, с. 67); *папуша* – «купка однорідних складених або зв'язаних предметів» [7, VI, с. 59]: *І, відчувши наближення небезпеки, вихопив із-за пазухи папушу документів* (III, с. 106); *в'язка* – «зв'язані, скріплені мотузкою і т. ін. або нанизані на неї які-небудь однорідні предмети» [7, I, с. 797]: *Доки вони розмовляли, Вутанька внесла знадвору в'язку свіжої соломи* (III, с. 146); *пригорща, пригорщ* – «кількість чого-небудь, що вміщується між обома напівзгнутими й складеними кистями» [7, VII, с. 598]: *Вутанька вигорнула йому цілу пригорицу яскравого, як вишні, жару* (III, с. 143); *клуб'я* – «маса чого-небудь» [7, IV, с. 190]: *Клуб'я чорного диму впереміш з іскрами вогнисто бушувало в повітрі...* (III, 152).

Порівняймо: якщо опорний іменник означає предмет побуту, то кількісний об'єм речовини, напою, рідини, продуктів харчування, предметів тощо, уже набуває конкретної міри. Напр.: *А самі за неї в отамана нібито горщик золота взяли* (III, с. 130); *Так, тут повна машина ракет* «II, с. 63); *Гарби петель з манільських канатів нібито чекали на нас* (III, с. 13). У реченні подібні словосполучення виконують роль одного члена речення аналітичної будови.

У синтаксично неподільних словосполученнях, що їх побудовано за моделлю «іменник зі значенням сукупності + іменник у Р. в.» вжито лексеми на зразок *загін, група, табун, отара, команда, валка, рій, сніп* тощо (іноді в переносному значенні). Усі ці лексеми об'єднують значення цілісності й сукупності, по-перше, «осіб, об'єднаних спільною метою, ідеєю, працею» [7, II, с. 182], напр.: *Тут вже поруч команда солдатів весело скидала з машини здоровезні мотки колючого дроту* (III, с. 24) або істот загалом: *Споконвічний пастух, що все життя випасав по фальц-фейнівських мастках табуни робочих верблюдів* (III, с. 13); *...Пастухи гнали з степових мастків отари кіз і овець* (III, с. 77); *Було шаленством – загоном легкої кінноти атакувати військові кораблі* (III, с. 110); по-друге, «предметів, речовин, явищ і т. ін., внутрішньо об'єднаних на основі спільності, подібності властивостей, ознак» [там само]: *Ви ж мрієте не просто розширити коло знайомств?* (II, с. 178); *І очам відкрилася знайома черідка розкиданих понад річкою хат* (III, с. 127). У наведених прикладах залежний компонент зазвичай означає клас однорідних предметів/істот лише в множині (цю підгрупу можна ще назвати родовим множинністю).

У проаналізованих вище синтаксично неподільних словосполученнях опорний іменник має

характеризувальну кількісну семантику. Утім, керувати формою Р. в. мають здатність і синсемантичні іменники із фазовим (*початок, середина, кінець*) і кількісно-роздільним (партитивним) значеннями. У цьому разі ведуть мову про семантично нерозкладні (але не фразеологічні) словосполучення.

У текстах О. Гончара регулярними є конструкції з партитивним значенням «частина від цілого», для яких характерна семантична щільність компонентів на означення предметних, просторових та ін. понять. Наприклад: **кінець** – «крайній пункт, межа протягності предмета, площини тощо, а також те, що прилягає до такого пункту, межі; протилежне *початок*» [7, IV, с. 164]: – *Ні, мені сюди, – показав Борис у протилежний кінець скверу, у сторону пам'ятника Гоголю* (II, с. 58); *Тільки кінці шабель мигтять, вмигують із хмари куряви* (III, с. 112); **вершечок** – «верхня кінцева частина чого-небудь (дерева, гори, споруди і т. ін.)» [7, I, с. 337]: *Хорлів ще не видно, тільки вершечки тополь з'явилися на світлому тлі неба* (III, с. 42). «Причиною їх номінативності є своєрідна семантична структура: головне слово має послаблену номінативність, тобто в межах словосполучення не є самостійною назвою предмета чи явища дійсності, а залежне слово, хоч і володіє повнотою номінативності, а проте виявляє її лише у словосполученні» [2, с. 132]. Семантично нерозкладне словосполучення можна вважати номінативною дескрипцією, що відбиває реалії дійсності.

Послаблена номінативність притаманна лексемам *шмат, шматочок, ошмаття, пасмо, кусок* тощо, які керують Р. в. іменників із предметним значенням. Наприклад, лексема **шматочок** означає «невелика частина відділена, відбита, відрізана і т. ін. від чогось» [7, XI, с. 500]: *Відірвавши зубами шматочок газети, Федір став швидко, вправно крутити однією рукою цигарку* (III, с. 143); **грудочка** – «щільно стиснутий невеликий кусок якоїсь речовини, перев. м'якої, розсипчастої, крихкої» [7, II, с. 180]: *Совала і синові під шинель домашні житні коржики, десь виміняні грудочки цукру, сушений терен тої кислиці* (III, с. 120); **оцупок** – «обрубаний або обламаний шматок чого-небудь (колоди, дерева і т. ін.); обрубок, уламок» [7, IV, с. 829]: *Килигей, змахнувши колючим оцупком маслини, круто повернув коня на північ, на чаплинський тракт* (III, с. 10).

Отже, у сполученні на зразок *шматок газети, грудочка цукру, оцупок маслини* позицію опорного компонента посідає синсемантичний іменник на означення певної кількості, частини чого-небудь; у ролі керованого компонента здебільшого функціює іменник, що є назвою предмета, який зазнає руйнування, поділу, певного виміру.

Головне слово номінує частину предмета, а залежне – увесь предмет і в таких словосполученнях, як-от: *Замість куполів – бапти, замість хрестів – жерла гармат* (III, с. 42); *Мати раптом, притримавши рукою колесо прядки, з докором глянула на Андріяку* (III, с. 142); *Не в темні трюми чужих суден таврійське летить зерно* (III, 52); *Краще розшукає з-поміж інших золоте віконце своєї домівки* (III, с. 168) тощо.

Різновидом семантично-неподільних словосполучень є генитивні метафоричні словосполучення – загально-мовні та індивідуально-авторські, що найчастіше посідають позицію підмета: *На нього не мусить впасти найменша тінь підозри* (III, с. 175); *З усім цим мовби передали іншим людям і тягар свого болю, і вогонь своєї дівочої краси* (III, с. 87).

Другу підгрупу субстантивно-субстантивних словосполучень виформовують іменники-назви абстрагованої якості або властивості, співвідносні з прикметниками, а керовані компоненти – номінації предмета або поняття-носія якості чи властивості, напр.: *Уже збігав пружною ходою джигіта новий молодий диктатор, щоб прийняти повноту влади на себе* (III, с. 185); *Мовби вперше відчув він приреченість і злочинність своєї справи* (III, с. 59); *Данько уявив собі, як стоять вони один проти одного розділені небесно-блакитною широчінню Дніпра* (III, с. 94). Виокремлені словосполучення можна легко трансформувати в субстантивно-ад'єктивні конструкції, пор.: *звабливість мети // зваблива мета, злочинність справи // злочинна справа, широчінь Дніпра // широкий Дніпро*.

До третьої підгрупи словосполучень із субстантивним керуванням належать конструкції з віддієслівними іменниками (девербативами) в ролі опорного компонента. Аналіз таких двочленних словосполучень, визначення їхніх структурно-семантичних параметрів з огляду на кореферентні дієслівно-іменні словосполучення дають змогу встановити специфіку дієслівних основ, транспонованих в іменникові за тією чи тією словотвірною моделлю. Із характеру твірних основ випливає, що іменники на означення процесуальності в сучасній українській мові мають здатність керувати іменником та його еквівалентом у формі Р. в. Наприклад: *Багато хто з повстанців добре знав цей махновський спосіб руйнування залізниць* (III, с. 111); *Вся колона стала жити одним чеканням тієї річки* (III, с. 114); *Був він для них – як видіння світла раю небесного* (III, с. 114). Кореферентними для цих словосполучень є конструкції, у яких головний компонент виражений дієсловом, пор.: *руйнування залізниць // руйнувати залізницю; чекання річки // чекати*

річку; *видіння* світла // *видіти* світло. Якщо за дієслівного керування головний компонент вимагає після себе залежного імені у знахідному відмінку, то при субстантивному керуванні опорний віддієслівний іменник зі значенням дії або процесу «відкриває позицію» для залежного компонента в Р. в.

Окрема підгрупа – присубстантивні словосполучення, у яких головне слово – іменник із конкретним значенням, а залежне – іменник із відносним значенням, що маркує якісну характеристику предмета чи особи. Прикметно, що конструкції цього типу близькі до словосполучень «іменник + якісний прикметник», пор.: – Левченко – то є *людина діла* (III, с. 175) // *ділова людина*; *Він мусить бути у Полтаві, бо він – людина обов'язку* (II, с. 94) // *обов'язкова людина*; *Навіть крізь нічні сутінки бачать смертельну блідість її обличчя* (III, с. 86) // *бліде обличчя*.

Окрім того, залежний іменник субстантивно-субстантивного словосполучення може уточнювати й конкретизувати значення головного слова, якщо воно означає: 1) процес чуттєвого сприймання, напр.: *Жилося і в будень, як у свято. Відчуття якоїсь неймовірної легкості* (III, с. 26); *Вираз болю, благання щирої та вольовитої пристрасті хвилював Вутаньку* (III, с. 156); 2) який-небудь відрізок часу, напр.: *Ти переможеш, бо сьогодні день благовіщення* (III, с. 199); 3) певний тип зброї, напр.: *Вони нервово здригалися після кожного небезпечного для літака вибуху зенітного снаряда* (II, с. 100); 4) взаємовідношення, напр.: *Балакаючи, несподівано впіймала на собі кілька мовчазних поглядів стрижених Данькових сусідів* (III, с. 123); 5) результат

чи необхідність супроводу явища /стану, названого залежним словом, напр.: *Доля України зараз вирішується на століття вперед* (III, с. 162); *Горе Батьківщини, небезпека, що нависла над кожним з них особисто, зробили їх внутрішньо старшими, набували їм віку* (II, с. 63).

Висновки. 1. Система присубстантивного керування в мові досліджуваних текстів О. Гончара цілком відповідає системі керування сучасної української літературної мови. 2. Субстантивне керування залежить здебільшого від семантики й категорійних властивостей опорного імені, характеру семантико-синтаксичних відношень, що встановлюються між поєднуваними компонентами словосполучення. 3. Під час вивчення особливостей зв'язку імені з іменем необхідно звертати увагу на лексичну сполучуваність поєднаних слів; форму та характер субстантивного керування. 4. Відповідно до характеру встановлюваних відношень між головним і залежним іменниковими компонентами та їхніми семантико-граматичними особливостями виокремлюють безприйменникові та прийменниково-іменні сполучення з родовим, давальним, знахідним та орудним відмінками. 3-поміж безприйменникових субстантивно-субстантивних словосполучень найуживанішими в мовотворчості О. Гончара є конструкції з родовим відмінком, що виформовують синтаксично та семантично нерозкладні словосполучення.

Перспективу подальших наукових студій убачаємо в аналізі специфіки прийменниково-іменникових моделей субстантивно-субстантивних словосполучень у художніх текстах Олеся Гончара.

Список літератури:

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник]. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
2. Гуйванюк Н. В., Максим'юк О. В. Нерозкладні компоненти у структурі речення : монографія. Чернівці : Рута, 2010. 224 с.
3. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: [підручник]. Київ : Академія, 2010. 384 с. (Серія «Альма-матер»).
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Морфологія : монографія. Донецьк : ДонНУ, 1996. 437 с.
5. Кульбаська О. В. Вторинна предикація у простому реченні : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. 672 с.
6. Рильський М. Зібрання творів : у 20-ти т. Київ, 1983–1990. Т. 16. Київ : Дніпро, 1978–1979. 600 с.
7. Словник української мови : в 11-ти т. Київ : Наук. думка, 1970–1980.

Kulbabska O. V. SPECIFICS OF THE PREPOSITIONLESS NOUN GOVERNMENT IN THE PROSE OF OLES HONCHAR

The object of research in this article is the phrase – a nominative syntactic unit-construction in which components are combined based on a subordinating syntactic connection (traditional view) or a coordinating one (new theory). The focus is on two-member constructions where the head word is a noun, which is capable of "opening positions" for valently conditioned nouns in the oblique cases. Such phrases are defined as noun-noun constructions, and the syntactic connection is interpreted as subordinating, adverbial, anticipatory,

obligatory, or more precisely – valently conditioned noun government. The ability to structure the phrase is determined by the onomasiological parameters of the noun – the primary one with the meaning of objecthood and the secondary one, formed as a result of transposition, where the categorical meanings of adjectives, verbs, adverbs acquire grammatical objecthood, thus entering the syntactic positions typical of nouns. It is proven that the core noun in a noun phrase has weakened nominative and insufficient informativeness, which is compensated by the dependent noun component with or without a preposition. Specifically, in prepositionless phrases, the governed noun functions in the genitive, less frequently in the dative and instrumental cases. Based on the prose texts of O. Honchar, the article analyzes the specifics of syntactically and semantically indivisible phrases that correspond to the model – $N_1 N_2$. In syntactically indivisible phrases, the main component – a noun – denotes four shades of meaning: 1) an excessively large or extremely small quantity of objects; 2) an indefinite quantity of objects; 3) a specific measure of substances, liquids, or food products; 4) the meaning of a collection and wholeness of beings/objects (quantitative volume according to the shape of the object). Semantically indivisible phrases represent metaphorical and partitive meanings. The conclusion is made that noun government largely depends on the semantics and categorical properties of the governing noun, as well as on the nature of the semantic-syntactic relations established between the components of the phrase.

Key words: *prose text, phrase, unit-construction, valency, noun component, subordinating connection, noun government, weakened nominative, genitive case, function.*